

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин дар мавзуи «Рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиҷӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01 — Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот. – Душанбе, 2025. – 206 с.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мазмуну мундариҷаи диссертатсияи Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин дар мавзуи «Рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиҷӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.01 — педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мутобиқат дорад.

Мубрам будани мавзуи диссертатсия. Имрӯз таҳсилоти муосир дар марҳилаи таҳаввулотӣ ҷиддӣ қарор дорад. Аз ин рӯ, дар назди муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ ва ба омӯзгорон барои татбиқи ислоҳоти соҳаи маориф вазифаҳои басо пурмасъулият гузошта мешавад. Бояд дар шароити мураккаби иҷтимоию иқтисодӣ дар хонандагон ҳиссиёти қавӣ ба таҳсилот ва аз худ намудани асосҳои донишҳои илмӣ бедор карда шавад. Ҳамзамон, дар марҳилаи ислоҳоти соҳаи маориф аз кормандони масъули соҳаи маориф ва омӯзгорон босалоҳиятнокӣ ва дорои тафаккури эҷодиро талаб мекунад. Ҳамзамон, барои шаҳрвандони ҷомеаи муосир, шахсони дорои маънавияти баланд ва фаъоле заруранд, ки қобил бошанд амалҳои созандаро дар шароити гуногун роҳандозӣ намуда, маҳорати ҳамкорӣ, фаъолиятнокӣ ва созандагиро намоиш дода тавонанд. Маълум аст, ки ноил гардидан ба ин ҳадаф бе баланд бардоштани самаранокии фаъолияти таҳсилӣ ва муносибати мусбат ба таълим амали мушкил аст.

Аз ин лиҳоз дар раванди тавлид ва рушди ҷомеаи иттилоотӣ арзиши калидиро мушкилотҳои алоқаманди ташкили ҷараёни таълим ба даст мегиранд. Инсон имрӯз на танҳо ба малакаҳои амалӣ ва донишҳои назариявӣ нав, балки ба тавоноии беҳсозии доимии ин дониш ва малакаҳо зарурат дорад. Ба ибораи дигар, инсониятро азхудкунӣ ва бо ҳар роҳ рушд додани фарҳанги омузиш дар тамоми давраи ҳаёт зарур аст. Таҳсилро дигар набояд ҳамчун расми хос танҳо барои давраи аввали ҳаёти инсон ҳисоб кард.

Аз ин нуқтаи назар, унвонҷӯй мавзуи бисёр муҳимро барои таҳқиқ интихоб кардааст, ки ба қорқард ва асосноккунии рушди фаъолияти

маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ асос ёфтааст.

Ҳангоми иҷрои вазифаҳои таҳқиқоти илмӣ:

1. Омӯзиши адабиёти психологӣ ва педагогӣ доир ба масъалаи рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ.

2. Тарҳрезии амсила доир ба рушди фаъолияти маърифатӣ барои хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ.

3. Нишон додан, аз ҷиҳати назариявӣ, далелнок сохтан ва таҳқиқи озмоиши маҷмуи шароити педагогӣ барои фаъолияти натиҷаноки амсила доир ба рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ.

Таҳия ва далелнок сохтани технологияҳо доир ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ

Ҳадаф аз андешаҳои дар боло ироашуда аз он шаҳодат медиҳанд, ки мавзӯи барои таҳқиқоти диссертатсионӣ интихобнамудаи доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин дар шароити муосир бениҳоят муҳраму муҳим ва дорои аҳамияти махсуси назариявшо амалӣ буда, он бо дарназардошти талаботи замони муосир тавсияҳои илмӣ-амалӣ пешниҳод шудааст. Мо боварӣ дорем, ки асоси ҳаракати касбӣ қобилияти озодона фикр кардан, такмил ва арзёбии ҳама гуна ҳолатҳо, рӯйдодҳо, истифодаи иқтидори эҷодии худ барои татбиқи барномаҳои таълимӣ, истифодаи қарорҳои ғайримуқаррарӣ, ғайриоддӣ дар кор, пешгуии натиҷа, хусусият ва самти ҳама гуна ҳолатҳо, фаъолият дар соҳаи муайяни дониш мебошад.

Дар баробари ин, доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин дар таҳқиқоти илмӣ хеш таҳқиқи таҳлили мушкilotҳои муҳимро вобаста ба мавзӯи қори илмӣ хуб ба нақша гирифта, дар ҳаллу фасли онҳо то андозае қомеъ гаштааст. Бинобар ин, бо боварӣ метавон гуфт, ки таҳқиқоти доктараби дарёфти дараҷаи илмиро ниҳоят муҳрам ва саривактӣ арзебӣ менамоем. Зеро аз ҷониби муаллиф бо назардошти вазифаҳои матраҳгардида, маҷмуи методҳои таҳқиқотие ба қор бурда шуданд, ки яқдигарро пурра мекарданд: дар асоси ҳамқори бевоқитаи амалии муҳаққиқ бо объекти таҳқиқшаванда: таҳияи барномаи таҳқиқот, ташкили мушоҳида ва гузаронидани озмоиш, тавсиф ва натиҷагирӣ аз маълумоти таҷрибавӣ-озмоишӣ, таснифи онҳо ва қамъбастанкунӣ бо истифода аз усулҳои эмпирикӣ-арзебӣ, озмоиш, муқоиса, таҳлил, синтез, индуксия, дедуксия ва ғ.; дар асоси маълумоти бадастомада ташаккул додани далелҳои илмие, ки дар натиҷаи истифодаи нишондиҳандаҳои сифатӣ, усулҳои

микдорӣ, дар шакли маълумоти омӯрӣ ва коркарди оқилонаи онҳо руи кор омадаанд.

Дарачаи наwgонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд: Арзёбии натиҷаҳои диссертатсия ва таҳқиқоти таҷрибавӣ-озмоишии баргузорнамудаи Асомиддинзода Ҳусейн Мухидин, ҳамчунин хулосаву тавсияҳои методии коркард ва манзурнамудаи у бозгуи онанд, ки муаллиф ба мақсад ноил шуда, вазифаҳои дар назди таҳқиқот гузошташударо ҳаллу фасл кардааст ва дар натиҷа фарзияи илмии пешниҳодкардааш дар амал тасдиқи худро пайдо кардааст.

Наwgонии илмии таҳқиқот асоси илмиву воқеӣ дошта, баҳсбарангез нестанд. Зеро таҳлилу баррасии таҳқиқоти диссертатсионӣ, натиҷаи корҳои озмоишӣ, хулосаи бобҳо, хулосаҳои умумӣ ва тавсияҳои методии пешниҳодшуда собит месозанд, ки дар воқеъ аз ҷониби муаллиф:

1. Технология доир ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ тарҳрезӣ шуд, ки хусусияти марҳилавӣ будани амалисозии амсилаи таҳияшуда ва шароити фаъолият ва ташаккули натиҷанокии онро таъмин менамояд.

2. Амсилаи рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ тарҳрезӣ шуд, ки хусусияти хоси он консепсияи корбасти ҳадди аксари имкониятҳои таълими равиявӣ барои ноилшавӣ ба марҳилаи эҷодию таҳаввулдиҳандаи босалоҳиятнокии таҳсилу маърифатӣ аз ҷониби хонандагон мебошад.

3. Маҷмӯи шароити педагогии фаъолият ва ташаккули босифат дар низоми таълими равиявии амсила доир ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ аз ҷиҳати назариявӣ далелнок карда шуда, аз ҷиҳати озмоишӣ мавриди санҷиш қарор гирифт.

Нуқтаҳои илмии зерини аз ҷониби муаллифи таҳқиқоти илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшуда натиҷаҳои дар раванди таҳқиқот бадастомадаро барои баррасӣ муаррифӣ карда, мундариҷа ва муҳтавои мантикии таҳқиқоти диссертатсиониро инъикос мекунанд:

1. Маҷмӯи шароити педагогӣ, ки сифатнокии фаъолият ва ташаккули амсиларо таъмин менамоянд. Шартҳои аввал маҷмӯи маводи таълимиро, ки барои хонандагон эҷоди хати сайри таҳсилоти субъективиро таъмин менамоянд. Шартҳои дуюми нақш ва ҷойгоҳи муносибати инфиродиро барои балоихагирии қори таълимию-тарбиявии хонандагонро, ки дар синфҳои болоӣ меҳонанд, муқаррар намудем, барои як давра қори таълимию-тарбиявии онҳо усулҳои мушаххасро интихоб кардем. Шартҳои сеюми

педагогӣ дар низоми таълими равиявӣ имкониятҳои ҳамкориҳои субъектҳоеро, ки ба раванди таҳсилот шомил карда шудаанд, муқаррар месозад.

2. Дар низоми таълими равиявӣ амсила доир ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ, ки дар асоси муносибати инафироӣ тарҳрезӣ шудааст, ба муайянсозии ҳадафҳои таълим; методҳо, усулҳо ва шаклҳои таълиме нигаронида шудааст, ки хусусиятҳои инфиродии таълимгирандагон ва тағйироти суратгирандаро дар фаъолияти фаъоли маърифатии ҳар як таълимгиранда, барои тасдиқ ё ислоҳсозии муҳити рушдбанда ба назар мегиранд.

3. Дар низоми таълими равиявӣ технологияи таҳияшуда доир ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ қобил аст татбиқи амсилаи таҳияшударо ба таври марҳилавӣ таъмин намояд. Ба таркиби технология пойгоҳ доир ба лоиҳакашии раванди педагогии низоми таълими равиявӣ шомил карда шудааст, ки ба рушди босалоҳиятнокии дар фаъолияти таҳсилу маърифатӣ нигаронида шудааст.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда, ки дар таҳқиқот инъикоси худро ёфтаанд, тавассути методологияи муносибати бонизом, назарияи илмӣ таҳлили педагогии дар асоси методҳои назариявӣ ва эмпирикии таҳқиқот, инчунин бо таҳлили шароитҳо ва натиҷаҳои корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ, исботи нуктаҳои асосии дар фарзияи илмӣ пешниҳодшуда, хулосаи маҷмуи методҳои мутобиқ ба вазифаҳои ҳар як марҳилаи таҳқиқот, таҷрибаи шахсии муаллиф ҳамчун педагог таъмин карда шудаанд.

Аз ин дидгоҳ, унвонҷӯй таҳқиқоти шоёну муҳимро ба сомон расонидааст, ки дархури ниёзҳои ҷомеаи имрӯза мебошад.

Саҳеҳият ва асоснокии илмӣ хулосаҳои назариявӣ ва тавсияҳои амалӣ тавассути далелҳои методологияи амалии муқаррарот аз он иборат аст, ки хулосаҳои гирифташуда дар рушди илмӣ педагогика, таъминоти таълимӣ-методиҳои усул; ва ғайраҳо қоркард шуданд. Ин таъминоти таълимӣ-методиҳои омӯзгорон метавонанд дар низоми муассисаҳои таҳсилотӣ ҳангоми омодагории мутахассисон-амалгарони ояндаи соҳаи маориф, инчунин шунавандагони системаи тақмили ихтисос истифода баранд.

Муҳтавои асосии рисола ва натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ мазмуни асосии таҳқиқотро ифода карда, дар 10 номгуӣ мақолаҳои илмӣ, аз он ҷумла, 8 номгуӣ онҳо, ки дар нашрияҳои илмӣ тақризшавандаи феҳристи тавсиянамудаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии

Тоҷикистон ва 2 номгӯй дар маҷмуаи маводи конференсияҳо ба таърифи расидаанд, инъикоси худро ёфтаанд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ ва иҷмоии натиҷаҳои Диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо:

Арзиши илмӣ ва амалии таҳқиқот аз навгонии илмӣ ва натиҷаҳои таҳқиқот бар меояд, ки нуктаҳои зерин муаррифгари онанд:

– мавзӯи интихобшуда ба таври талабшаванда таҳқиқ ва коркард нашудааст;
– методикаҳои аз ҷиҳати илмӣ асоснокшуда, ки дар асоси мушкilotи таҳқиқот муайян карда шуд аз норасоии коркардҳои илмӣ-тадқиқотии асосҳои рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ дар МТМУ иборат аст; – аҳамияти методологӣ ва илмӣ амалии ин мавзӯ дар шароитҳои муносири таълими низоми тахсилоти миёнаи умумӣ, муҳраи ва саривактӣ мебошад.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои таърифшавандаи илмӣ: Муқаррароти асосӣ ва натиҷаҳои қори илмӣ солҳои 2013-2021 дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ, семинарҳои илмӣ-методӣ ва мизҳои муҳаввар, ки Академияи тахсилот инчунин гузоришҳо дар кафедраҳои ДДК ба номи А. Рӯдакӣ, ДДБ ба номи Н.Хусрав ва ДДД баррасӣ ва таъриб гардиданд. Таъриқи натиҷаҳои таҳқиқот дар пойгоҳи литсейи №1 ноҳияи Хуросон ва литсейи №1 ш. Бохтари вилояти Хатлон. Таҳқиқоти иловагӣ дар пояи муассисаҳои тахсилоти миёнаи умумии № 5,6 ва 9 ш. Бохтар гузаронида шуд, ки самаранокии қори илмиро собит менамояд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия: Таъриби таърии диссертатсия ва автореферат ба талаботи Дастурамал оид ба таъриби барасмиятдарории диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯи ихтисос, номзади илм ва доктори илм, авторефератҳо ва мақолаҳои илмии ҷопшуда мувофиқ буда, автореферати диссертатсия мазмуни муҳтасари диссертатсияро ифода карда, тасаввуроти аниқро доир ба муҳияти таҳқиқоти гузаронидашуда ва натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф медиҳад.

Натиҷаҳои бадастомада, эътимодноӣ, хулосаву тавсияҳо таъриқи талаботи Комиссия ва Дастурамал аз ҷиҳати илмӣ-методӣ асоснок карда шуда, ба миқдори кофӣ бо тавсияву пешниҳодҳои назариявӣ ва амалӣ, мисол ва ҷадвалҳо таъмин аст.

Дар зербоби аввали боби 1 – «Вазъи масъалаи таҳқиқот дар назария ва амалии илми педагогӣ» муаллифи диссертатсия ба масъалаҳои зертаваҷҷӯҳ намудааст: таълили таърихии масъалаи таҳқиқот дар назария ва амалии илми педагогӣ пешниҳод гардидааст. Мафҳумҳои асосие, ки

дар таҳқиқоти мазкур ба кор бурда шудаанд, инчунин дидгоҳҳои олимони муосир доир ба масъалаи мавриди баррасӣ таҳқиқ шуда, моҳияти рушдии фаъолияти маърифатӣ дар таълими равиявӣ, инчунин салоҳиятнокии таҳсилу маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ муассисаҳои таҳсилоти миёна дар низомии таълими равиявӣ муайян карда шудаанд.

Ба сифати масъалаи назаррас, ки рушди шахсиятро муайян месозад, фаъолиятро шуморидан мумкин аст, ки ба ташаққули насли наврас ва ҳаёти ҷамъиятӣ таъсир мерасонад. Масъалаи фаъолият – ин ҷанбаи омӯзиши илмҳои гуногун дар бораи ҷомеаи инсонӣ мебошад.

Моҳияти фаъолияти инсонӣ аз таҳаввули воқеият, ки дар он инсон қобил аст фаъолона ба олами атроф таъсир расонад, иборат аст.

Раванди таълим зарурати чунин методҳои фаъолиятро тақозо менамояд, ки дар онҳо қисми таълимдиҳанда барои интиқоли таҷриба масъул буда, қисми дигар – таълимгиранда, дар касбқунии таҷрибаи ҷамъиятӣ, дигаргунсозии он ба дастоварди инфиродии хонандагон мутамарказ гардидааст. Ҳарду методи фаъолият, ки дар раванди таълим ҷой доранд, зарур буда, аз онҳо моҳияти раванди таълим ошкор мегардад.

Дар зербоби дуюми боби 1 – «Рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низомии таълими равиявии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ» муаллиф таърифи дақиқи амсилаи рушдии фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ дар пояи муносибатҳои инфиродӣ, низомии фаъолиятӣ ва салоҳиятнокии дар сохтори таълими равиявӣ тавсиф ёфтааст. Мафҳумҳои усулан муҳимме мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд, ки дар таҳқиқоти мазкур истифода шудаанд: «амсиласозӣ» ва «амсила», самарнокии се муносибат, ки дар асоси онҳо амсилаи таҳқиқоти мо тарҳрезӣ шудааст, мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Дар ин замина муаллиф таҳлили муфассали адабиёти педагогӣ ва психологӣ оид ба рушдии фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ, муқоисаи нуктаи назарҳои гуногун ва муайян кардани ҷанбаҳои баҳсталабро ба роҳ мондааст. Муаллиф нишон додааст, ки ҷӣ гуна рушдии фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ ба муносибатҳои байни омӯзгор ва хонандагон, инчунин ба фаъолияти таълимӣ таъсир мерасонад.

Дар идомаи ин зербоб муаллиф масъалаҳои зеринро мавриди баррасӣ қарор додааст: рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ – муаллиф ҷӣ гуна рушди фаъолияти маърифатӣ дар

таълими равиявӣ ба арзишҳо, эътиқодҳо ва рафтори хонандагон таъсир мерасонад, баррасӣ карда, нақши рушдии фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣро дар рушди худшиносӣ, эътимод ба худ ва масъулиятшиносии хонандагон таҳлил кардааст. Муаллиф усулҳо ва стратегияҳои гуногунро, ки омӯзгорон метавонанд барои баланд бардоштани руштии фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ истифода баранд, пешниҳод кардааст, аз қабилӣ: рушди малакаҳои муоширати муассир ва ҳамдардӣ; намунаи ибрат будан дар рафтор ва ахлоқ; эҷоди муҳити мусоиди таълимӣ; истифодаи усулҳои таълими фаъол ва ҳавасмандкунанда; арзёбии одилона ва конструктивӣ; ҳамкорӣ бо волидайн ва ҷомеа. Инчунин, муаллиф омилҳои таъсиррасон ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣро муайян кардааст, аз қабилӣ: таҷрибаи корӣ, дараҷаи илмӣ, шахсият, муносибат бо ҳамкорон ва волидайн, инчунин сиёсати мактаб ва ҷомеа.

Зербоби сеюми боби 1 – «Шароити ҳатмии педагогии татбиқи амсила доир ба рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ», Шароити педагогӣ доир ба руштии фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими ихтисосҳои равиявӣ ба хонандагон муайян ва асоснок карда шуданд.

Шароити педагогӣ маҷмуи арзёбии раванди педагогӣ мебошанд, ки ба афзоиш додани натиҷанокии он нигаронида шуда, ҳамчун муҳите баррасӣ мешаванд, ки дар раванди мавриди омӯзиши таълимӣ чараён мегирад. Муаллиф роҳҳои татбиқи ин принципҳо ва меъёрҳоро дар амалияи таълимӣ пешниҳод кардааст. Вай ба аҳамияти эҷоди муҳити мусоид барои рушди касбии омӯзгорон ва таъсири он ба раванди таълим ва тарбият таъкид мекунад. Дар ин зербоб, муаллиф инчунин ба нақши омӯзгор ҳамчун модел ва роҳнамо дар ҷомеа ишора мекунад, ки бояд бо ҳислатҳои инсонгарой ва ахлоқӣ ороиш ёфта бошад. Вай ба омӯзгорон тавсия медиҳад, ки бо истифода аз принципҳои касбият ва муносибатҳои инфиродӣ, муносибатҳои самарабахш бо донишомӯзон ва ҳамкорон барқарор намоянд. Меъёрҳои ташаккули шароити педагогӣ, ки муаллиф пешниҳод мекунад, на танҳо барои арзёбии ҳолати кунунии омӯзгорон, балки барои шиносоии имкониятҳои рушди минбаъда низ муҳим мебошанд. Ин ба омӯзгорон имкон медиҳад, ки бо истифода аз методҳои гуногуни баҳодихӣ, ба монанди фикру мулоҳизаи хонандагон, арзёбии ҳамкорон ва таҳлили натиҷаҳои таълим, сатҳи шароити педагогӣ муайян

кунад ва онро такмил диҳанд. Илова бар ин, муаллиф ба омӯзгорон роҳҳои татбиқи ин принципҳо ва меъёрҳоро дар амал пешниҳод мекунад, ки метавонанд ба онҳо барои дар муҳити таълимӣ шароити педагогӣ кӯмак расонанд.

Боби дуюми таҳқиқоти диссертатсионӣ « Озмоиши педагогӣ доир ба рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ » ном дорад, ки дар он, пеш аз ҳама ба таъриф ва аҳамияти рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар раванди таълим ва тарбияи шогирдон диққат дода шудааст. Сипас, омилҳои гуногуни педагогӣ, иҷтимоӣ ва психологӣ таъсиррасон ба рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ, аз ҷумла муносибати омӯзгорон бо шогирдон, ҳамкориҳои онҳо бо волидайн ва ҳамкасбон, инчунин муҳити таълимӣ ва шароити кори муассиса таҳлил шудаанд. Инчунин, таҷрибаи муассисаҳои пешрафта ва намунаҳои беҳтарини ин соҳа барои муайян кардани он ки чӣ гуна метавон рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣро дар муҳити муосир беҳтар кард, баррасӣ карда шудааст. Дар охири боб, натиҷаҳои таҳқиқот ва пешниҳодҳои амалии барои такмили рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ пешниҳод мешаванд. Ин боб на танҳо барои омӯзгорон, балки барои роҳбарони муассисаҳои таълимӣ ва мутахассисони соҳаи таълим низ аҳамияти калон дорад, зеро он дар таҳияи стратегияи самаранокӣ рушди касбии омӯзгорон ва беҳтар кардани муҳити таълимӣ кӯмак мерасонад.

Зербоби якуми боби 2 – « Ҳадаф, вазифаҳо ва методҳои ташкили кори таҷрибавию озмоишӣ » хусусиятҳои муҳити муосири мактабро, ки ба ташаккули рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ таъсир мерасонанд, муайян кардааст. Муаллиф нишон додааст, ки чӣ гуна ин ҷанбаҳо ба муносибатҳои байни омӯзгор ва хонандагон, инчунин ба раванди таълим таъсир мерасонанд. Муҳим он аст, ки муаллиф мушкilotи асосии ташаккули рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар муҳити муосир муайян намудааст. Вай ба омилҳои гуногун, аз қабили муносибати омӯзгорон бо хонандагон, муҳити иҷтимоӣ ва фарҳангии мактаб, ва инчунин таъсири технологияҳои муосир ба раванди таълим диққат медиҳад. Ин омилҳо метавонанд ҳамчун монеа ё кумакрасон дар ташаккули рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ амал кунанд. Муаллиф инчунин ба нақши муносибатҳои байни омӯзгор ва

хонандагон диққат медиҳад, ки ин муносибатҳо метавонанд таъсири амиқе ба раванди таълим ва ташаккули шахсиятҳои хонандагон дошта бошанд. Ў ба он ишора мекунад, ки омӯзгорон бояд қобилияти эҷод кардани муҳити мусоиди таълимиро дошта бошанд, ки дар он хонандагон худро озод ва бо боварӣ ҳис кунанд. Илова бар ин, муаллиф ба масъалаи рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ ва аҳамияти тақмили дониши онҳо дар муҳити муосир таъкид мекунад. Вай бар ин назар аст, ки омӯзгорон бояд доимо ба навгониҳои педагогӣ ва технологӣ ҷавобгӯ бошанд, то ки нуфузи худро дар байни хонандагон ва ҳамкорон нигоҳ доранд. Дар маҷмӯъ, ин зербоб ба таҳлили амиқи ҷанбаҳои гуногуни муҳити мактабӣ ва таъсири онҳо ба ташаккули рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ мепардозад, ки барои фаҳмидани равандҳои муосири таълим ва тарбияи хонандагон муҳим мебошад.

Дар зербоби 2-юми боби дууми диссертатсия « Технологияи рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ », муаллиф дар асоси таҳлили назариявӣ ва озмоишӣ омилҳои асосии педагогии технологияи рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ муайян кардааст, ки ба онҳо: раванди технологияи рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ дар маҷмӯъ ҳалқаи доимии технологӣ буда, инҳоро дар бар мегирад: 1) кашфи меъёрҳои самаранокии раванд; 2) муқаррарсозии унсури муҳитии раванд; 3) муқаррарсозии унсури амалиётӣ раванд; 4) ташкили ҳадафи раванди мазкур; муқаррарсозии натиҷаи раванд. Муаллиф, инчунин натиҷаҳои таҳлил ва таҷрибаҳои омӯзиширо дар заминаи технологияи рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ таҳлил намуда, барои амалӣ гардидани ин омилҳо ва шароитҳо якҷанд тавсияҳо пешниҳод кардааст, ки ин пешниҳодҳо метавонанд заминаи эътимоднокро барои беҳбуд бахшидан ба нақш ва рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ дар мактабҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ фароҳам оваранд.

Дар зербоби сеюми боби 2 – « Таҳлили натиҷаҳои кори таҷрибавию озмоишӣ » муаллиф методологияи таҳқиқоти таҷрибавии худро муфассал баён кардааст, аз ҷумла интиҳоби усулҳо, иштирокчиёни озмоиш, воситаҳо ва тартиби гузаронидани озмоиш. Муаллиф натиҷаҳои таҳқиқоти таҷрибавии худро пешниҳод намуда, таҳлили муфассали маълумот ва тафсири онҳоро анҷом додааст.

Муаллиф самаранокии омилҳо ва шароитҳои педагогиро, ки барои ташаккули рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ истифода шудаанд, арзёбӣ кардааст. Дар охири зербоб, муаллиф хулосаҳои худро дар бораи натиҷаҳои таҳқиқот баён карда, пешниҳодҳо оид ба такмил додани раванди ташаккули рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ пешниҳод намудааст.

Арзиши амалии таҳқиқот дар таҳияи тавсияҳои илмӣ-методӣ ифода меёбад, ки ба маъмурият ва омӯзгорон имконияти ҳалли масъалаҳои муҳимро фароҳам меорад. Тавсияҳои пешниҳодшуда барои ташаккули рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ дар шароити муосири таълимӣ мусоидат менамоянд. Таҳқиқоти иҷрошуда равишҳои муфассали технология, хулоса ва тавсияҳоро барои баланд бардоштани мақоми омӯзгор, ташаккули самараноки нуфузи онҳо ва инчунин рушди касбӣ тавассути худжавасмандсозӣ ва худташаккулӣ фароҳам овардааст. Натиҷаҳои таҳқиқотро дар фаъолияти маъмурӣ, дар такмили ихтисоси омӯзгорон ва ҳам дар коркарди методологияи муосир метавон ба таври васеъ истифода намуд.

Вазифаи гузоштаи мо муайянкунии тасаввуроти хонандагони МТМУ-и Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба малакаҳои ҷустуҷӯӣ-тадқиқотӣ мебошад, то фаҳмем, ки барои хонандагон дар малакаҳои ҷустуҷӯӣ-тадқиқотӣ чӣ чиз муҳим аст.

Тадқиқот бо усули озмоиши озоди ассотсиативӣ гузаронида шуд. Дар таҳқиқоти мазкур 127 нафар хонандагон: 52 духтар ва 75 писар иштирок карданд. Формулаҳои шахсиятии онҳо муқаррар карда шуданд, ки дар ҷадвали 15 пешниҳод шудаанд.

Формулаҳои мазкури инфиродӣ барои хонандагони гурӯҳҳои назоратӣ ва озмоишӣ таҳия гардида, дар ҷадвали 16 ишора карда шуданд.

Тавсифоти хусусиятҳои инфиродии психологию педагогии хонандагонро доир ба ҳар як гурӯҳ – назоратӣ ва озмоишӣ – бо ҳамин тариқ ба даст оварда, мо тавонистем равандро доир ба рушди фаъолияти маърифатӣ дар хонандагони синфҳои болоӣ дар пояи муносибати ба таври асил инфиродӣ, яъне баҳисобгирии хусусиятҳои инфиродии хонандагон дар ҷараёни таълим, ба иҷро расонем. Доир ба ҳар як боб ва умуман ба рисола хулосаҳои возеҳ бароварда шудааст.

Унвонҷӯ дар таҳқиқи рисолаи илмӣ воқеан ҳам заҳмати зиёд кашида, худро ҳамчун як мутахассисе, ки солҳои зиёд дар соҳаи маориф ва илми кишвар қору фаъолияти муназзам намудааст ва донандаи хуби кадрҳои ҷавони соҳаи маориф ва илм мебошад, худро муаррифӣ карда тавонистааст. Автореферат низ ба талабот ҷавобгу буда, муҳтавои диссертатсияро пурра инъикос менамояд.

Аз ин рӯ, бо боварии том метавон диссертатсияи Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидинро қори илмии баанҷомрасида ва арзиши илмии назариявӣ ва амалидошта ҳисобид.

Эрод ба таҳқиқотҳои диссертатсионӣ:

Дар баробари дастовардҳои муҳими илмиву амалӣ, ки дар боло зикрашон рафт, диссертатсия ва автореферати он аз камбудихо низ ҳолӣ нест, аз он ҷумла:

1. Муаллиф метавонад самтҳои таҳқиқоти минбаъда оид ба рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ пешниҳод намояд, то фаҳмиш дар бораи ин мафҳумро амиқтар карда шаванд ва роҳҳои муассиртари баланд рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ муайян кунанд;

2. Муаллиф ҳангоми таҳияи чадвалу диаграммаҳо ченакҳое, ки бо воситаи онҳо дараҷаҳои таҳлилро фаҳмидан мумкин аст, нагузоштааст. Масалан, бояд дар чадвал ё диаграммаҳо чунин ченакҳо ба монанди фоиз, шумораи хонандагон бо фоиз ва монанди инҳо гузошта шаванд. Гузоштани ин ченакҳо дарки чадвал ва диаграммаҳоро осон мекунад;

3. Тавсияҳои таҳқиқотӣ дар намуди хулоса оварда шудаанд ва онҳоро мушаххас намуда, рақамбандӣ кардан мувофиқи мақсад мебуд.

4. Дар матни диссертатсия ва автореферати он ғалатҳои имлоӣ ва техникаӣ ро дидан мумкин аст, ки ислоҳи онҳо сифати қори илмиро баланд менамояд.

Ҳамзамон бояд афзуд, ки ин камбудихо ба арзиши илмиву амалии диссертатсия ягон таъсир намерасонанд.

Хулосаи ҷамъбасти:

1. Диссертатсияи Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин қори ба итмомрасидаи илмӣ-таҳқиқотӣ буда, аз ҷониби муаллиф мустақилона дар сатҳи нисбатан хуби илмӣ иҷро карда шудааст.

2. Довталаб ба ҳадафи дар назди таҳқиқоти диссертатсионии худ гузошташуда ноил шуда, вазифаҳои илмӣ таҳқиқотро ҳаллу фасл кардааст ва фарзияи таҳқиқот тасдиқи худро ёфтааст.

3. Диссертатсияи Асомиддинзода Ҳусейн Муҳидин, ки дар мавзӯи «Рушди фаъолияти маърифатии хонандагони синфҳои болоӣ дар низоми таълими равиявӣ» ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот пешниҳод шудааст, ба талаботи Низомнома оид ба шӯрои диссертатсионӣ ва Тартиби додани дараҷаҳои илӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудаанд, ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ мебошад.

Муқарризи расмӣ, доктори илмҳои педагогӣ,
профессори кафедраи психологияи умумии
Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии
Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода

Ашурова Дилором

« 9 » 07 2025

Суроға: 734000, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, к. Ф. Муҳаммади, 17/6.
Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим
Улуғзода, тел: (+992) 907-52-12-52.

Имзои Ашурова Д.-ро тасдиқ мекунам
Сардори шӯбаи кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии
Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода

Халифаев Ф.Н.

Суроға: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, к. Ф. Муҳаммади, 17/6.
Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим
Улуғзода, тел: +992 (37) 232-51-04.